



**Speleološka
istraživanja na
padinama Veleži i
platou Podveležje**

Goran Rnjak i Nikola Hanžek

*Medveja jama
Autor: Goran Rnjak*

Uvod

Podveležje se nalazi u BiH, unutar Hercegovачko-neretvanskog kantona, na području grada Mostara. Kao dio jugoistočne Hercegovine pripada krškom području Dinarida, dok u strukturno - geološkom smislu prostor Podveležja pripada tektonskoj jedinici Velež.

Područje Podveležja predstavlja tipični krški plato na prisojnoj¹ strani planine Velež, koja se proteže u pravcu SZ - JI iznad kotline Bijelog Polja prema sjeverozapadu, do regionalnog puta M-6.1 Mostar - Nevesinje prema jugoistoku u dužini od oko 21 km. Sjeveroistočno graniči s padinama Veleži, a jugozapadno s padinama Mostarske kotline i Bišća polja iznad Donjih Gnojnica i Dračevica.

Podveležje se proteže duž cijele prisojne strane planine na nadmorskoj visini od 500 - 1200 m. Geomorfološki se radi o izrazito okršenom području s razvijenim brojnim ponikvama. Dijelovi područja između ponikava su goli, rijetko obrasli bukvom, hrastom, cerom, grabom ili trnovitim šikarama. Stijene su mjestimično pokrivene debelim naslagama različitih vrsta mahovina i lišajeva. Područje pripada ekosistemu submediteranskih kamenjara, sa specifičnim biljnim i životinjskim vrstama te oskudnim plodnim tлом. Sporadični pašnjaci i šume koriste se za ispašu stoke, što čini glavnu djelatnost većine tamošnjeg stanovništva. Velež je gotovo bezvodan, a izvori se javljaju u podnožju, od kojih je najveći vrelo Bune u Blagaju. Sjeverna strana je bogatija vodom i na njoj se nalazi i malo glacijalno jezero. Iznad šumskog pojasa do vrha Veleži nalazi se niz jama snježnica. Za razliku od Mostara, na Podveležju je zbog visoke nadmorske visine tipična brdska planinska klima, koju uvjetuje razvedenost reljefa, a odlikuje se raznolikošću temperaturnih uvjeta i mediteranskim utjecajem doline Neretve s juga. Na klimu i okolinu Podveležja presudno utječe otvorenost prema moru koritom rijeke Neretve te prema planinskom vijencu koji čine planine Prenj, Čvrnsnica i Čabulja. Osnovne klimatske karakteristike su oštrije zime, duža i sušna ljeta te intenzivne padaline u proljetnom i ranijem zimskom razdoblju, kada se javljaju i dva tipična vjetra: bura i jugo (Kanaet, 1955).

Zbog rata 90-ih godina, minska polja su ozbiljan problem u Bosni i Hercegovini. Tijekom rekonosciranja i istraživanja speleoloških objekata na Podveležju, pronađena su minsko-eksplozivna sredstva (MES) u njih pet (Jama kod Merdžan glave, Jama na Svetoj gori II, Jama na Toranjku, jama Željuškovača i pećina Prosečenica).

Zbog sigurnosti istraživača neki objekti nisu potpuno istraženi. Primjerice, Jamu kod Merdžan glave nije bilo moguće detaljno istražiti zbog velikog broja minsko-eksplozivnih sredstava i činjenice da su se nalazili i u udubinama na vertikalnim stijenama jame. Većina navedenih objekata su jame, ali su eksplozivne naprave pronađene i u pećini Prosečenici blizu makadamskog puta, čiji je ulaz lako pristupačan, što je dodatan rizik i opasnost za mjesno stanovništvo.

Speleološki objekti traženi su uz pomoć dostupne literature, mještana i speleologa.

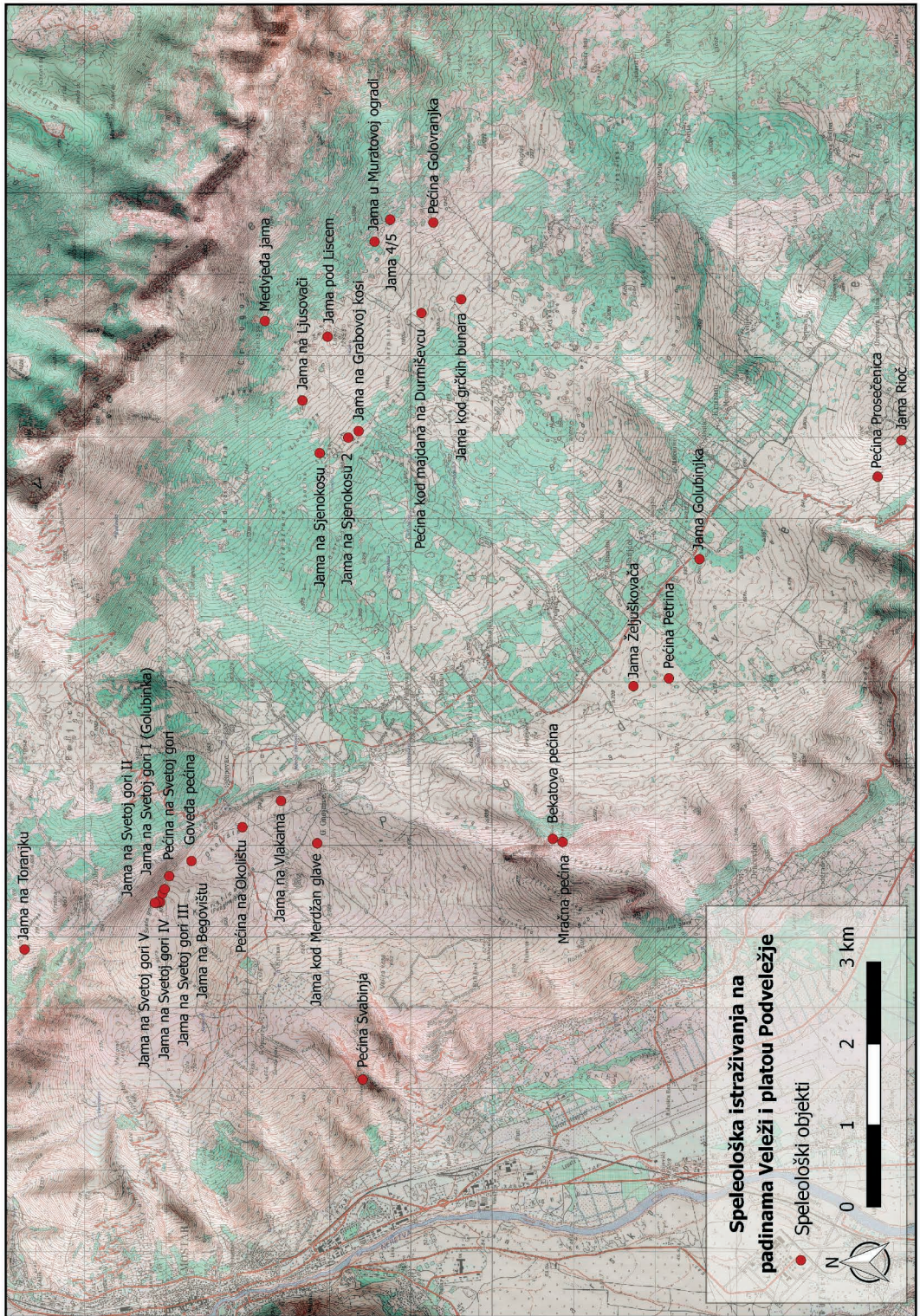
Pregled istraženih speleoloških objekata

Istražen je ukupno 31 speleološki objekt na širem području Podveležja, od čega je 21 objekt jamskog karaktera i 10 špilja (Tablica 1). Uglavnom je riječ o jednostavnim objektima dubine i duljine do 30 m. Najdulja je i najkompleksnija istraživana špilja Prosečenica (347 m), a najdublje istraživane jame su Golubinka na Svetogori/Jama na Svetoj gori II (149 m) i Željuškovača (90 m). S obzirom na konfiguraciju i morfologiju terena te geološku podlogu, na istraživanom području postoji mogućnost nailaska na još neotkrivene speleološke objekte (Slika 1).

Bekatova pećina nalazi se u Crvenim stijenama ispod sela Podveležja, a iznad sela Dračevice. Duga je 13 m i sastoji se od jednoga međusobno neodijeljenog prostora. Po morfološkim karakteristikama mogla bi se svrstati i u polušpilju. Na ulazu raste stablo koštele. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Špilja je istražena i nacrtana u ožujku 2014.

Mračna pećina nalazi se u blizini Bekatove pećine u Crvenim stijenama iznad Donjih Gnojnica. Sastoji se od donje i gornje špilje. Donja je vidljiva i lako pristupačna te se nakon 3 m užeg ulaznog kanala ulazi u prostranu dvoranu iz koje se izdižu dva dimnjaka. Gornja špilja je kosi kanal čiji se ulaz nalazi 3 m iznad donjeg ulaza. Taj kanal predstavlja jedinu izglednu perspektivu za

1 Prisojne padine osunčane su dulje od osojnih, što značajno utječe na tip vegetacije, zadržavanje snijega i sl.



Slika 1. Karta istraživanog područja. Autor: Nikola Hanžek

Tablica 1. Popis istraženih speleoloških objekata

#	Naziv	ID oznaka	MES	Dubina (m)	Duljina (m)	Koordinate (GK6)		
						X	Y	Z
1	Bekatova pećina	-		0	13	6491078	4795260	482
2	Mračna pećina	-		0	38	6491039	4795139	465
3	Pećina Svabinja	-		0	43	6488124	4797592	340
4	Goveđa pećina	-		6	24	6490621	4799966	872
5	Jama kod Merdžan glave	03 0375	DA	57	57	6491024	4798150	737
6	Jama na Begovištu	03 0480		10	11	6490806	4799693	807
7	Jama na Grabovoj kosi	03 0485		7	14	6496084	4797643	1076
8	Jama na Ljusovači	03 0455		23	26	6496459	4798331	1223
9	Jama na Sjenokosu I	03 0481		10	22	6495813	4798120	1113
10	Jama na Sjenokosu II	05 0224		6	9	6496004	4797769	1077
11	Jama pod Lisцем	03 0483		21	34	6497242	4798023	1252
12	Jama na Toranjku	03 0470	DA	20	37	6489720	4801740	704
13	Jama na Vlakama	03 0382		19	43	6491545	4798594	767
14	Jama Rioč	03 0478		41	75	6495969	4790983	736
15	Jama na Svetoj gori I	03 0488		18	58	6490294	4800110	879
16	Jama na Svetoj gori II (Golubinka)	03 0456	DA	149	235	6490408	4800049	865
17	Jama na Svetoj gori III	03 0487		10	11	6490462	4800022	860
18	Jama na Svetoj gori IV	03 0465		9	9	6490307	4800101	871
19	Jama na Svetoj gori V	03 0467		7	10	6490293	4800142	865
20	Pećina na Svetoj gori	03 0489		8	12	6490303	4800076	878
21	Jama u Muratovoj ogradi	-		9	11	6498408	4797446	1278
22	Medvjeđa jama (Medeđa jama)	-		24	25	6497434	4798792	1395
23	Jama 4/5	-		10	11	6498680	4797255	1290
24	Pećina Golovranjka	-		0	10	6498645	4796726	1252
25	Pećina kod majdana na Durmiševcu	-		5	16	6497533	4796871	1169
26	Pećina na Okolištu	03 0482		3	10	6491222	4799068	796
27	Pećina Petrina	-		14	49	6493049	4793836	696
28	Jama kod grčkih bunara	-		8	12	6497701	4796385	1117
29	Pećina Prosečenica	03 0476	DA	42	347	6495523	4791274	660
30	jama Golubinjka*	-		40	50	6494512	4793460	699
31	Jama Željuškovača*	-	DA	90	150	6492952	4794271	709

* Jame nisu topografski snimljene.



daljnje napredovanje, ali je potrebno postaviti uže za osiguranje. Ukupna duljina oba kanala je 38 m, a visinska razlika je 17 m. Unatoč činjenici da su ulazi u oba kanala vanjski, možemo smatrati da se radi o jednom objektu. Istražen je u ožujku 2014.

Svabinja je špilja s ulazom koji je vidljiv kilometrima daleko. Nalazi se na Gostinom brdu, u usjeku zvanom Svabinjski do, iznad sela Donje Opine. Špilja je duga 43 m i ima visinsku razliku 21 m. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Svabinja je istražena u svibnju 2014 (Slika 2).

Goveđa pećina nalazi se na brdu Sveta gora, iznad sela Dobrča. Ulazni portal špilje nije pravi speleološki objekt već se iz njega ulazi u špiljski kanal. Ukupne je duljine 24 m i dubine 6 m. Goveđa pećina koristi se za boravak stoke za vrijeme velikih vrućina ili kiše jer je dobro zaštićena i natkrivena stijenom visokom desetak metara. Nacrtr špilje izrađen je u srpnju 2014.

Jama kod Merdžan glave nalazi se na području sela Gornje Gnojnice, ispod austrougarske utvrde na brdu Merdžan glavi. Ulaz u jamu je dimenzija 5×1 m, ali ga sužava kamen koji je postavljen na ulaz. Jama je istražena do 57 m dubine, što u stvari čini ulaznu vertikalu. Već na prvih 10 m uočena su MES-a, kojih je prema dnu vertikale bilo sve više. Iz sigurnosnih razloga jama je raspremljena i od daljnjih istraživanja se odustalo. Sa sigurnošću možemo

reći kako je ovo MES-om najzagađeniji poznati speleološki objekt. Jama je inicijalno istraživana u veljači 2014. Na ulaz je postavljena oznaka 03-0375.

Jama na Begovištu dubine je 10 m, ulaz u jamu je dimenzija $1 \times 1,5$ m, a dno joj je prekriveno raznim otpadom. Nalazi se podno brda Sveta gora na području sela Šipovca. U neposrednoj blizini jame uništavaju se minsko-eksplozivna sredstva zaostala nakon rata. Jama je istražena u kolovozu 2014. Perspektiva za daljnje istraživanje postoji, ali je za prolaz dalje u dubinu potrebno ukloniti veću količinu smeća i ostataka raspadnutih životinja. Na ulaz je postavljena oznaka 03-0480.

Jama na Grabovoj kosi nalazi se na padinama Veleži. Duboka je 7 m i duga 14 m. U nju se ulazi preko kaskada pa uže nije potrebno. Dalje slijedi kratak špiljski kanal prekriven kršjem. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Istražena je u studenom 2014., a na ulaz je postavljena pločica 03-0485 (Slika 3).

Jama na Ljusovači nalazi se na istoimenom području na padinama Veleži. Ulaz u jamu je oko 10 m udaljen od makadamskog puta prema pastirskim stanovima pod Liscem. S obzirom na blizinu puta jama se koristi kao odlagalište otpada. Duboka je 23 m i duga 26 m, a perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Jama je istražena u travnju 2014. kada je na ulaz postavljena pločica 03-0455.



*Slika 3. Jama na
Grabovoj kosi
Autor: Goran Hrijak*



Bekatova pečina

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit



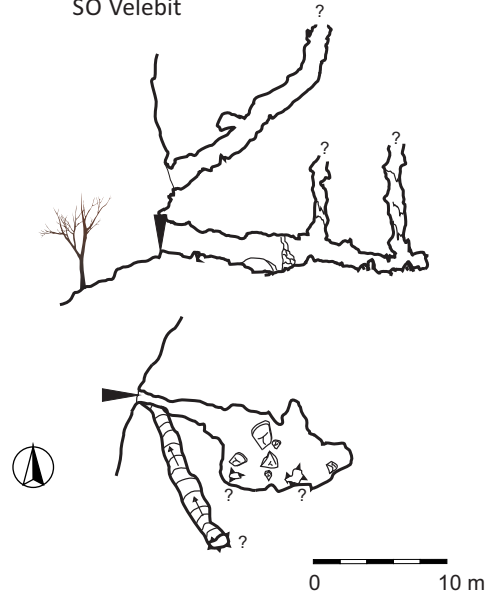
Mračna pečina

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit



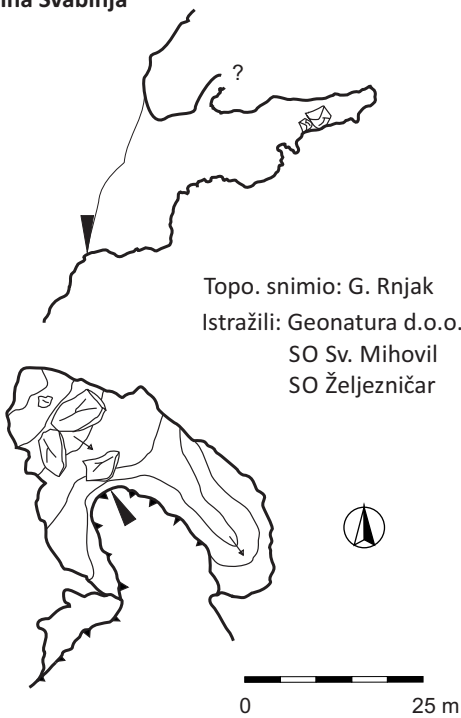
Pečina Svabinja

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Željezničar



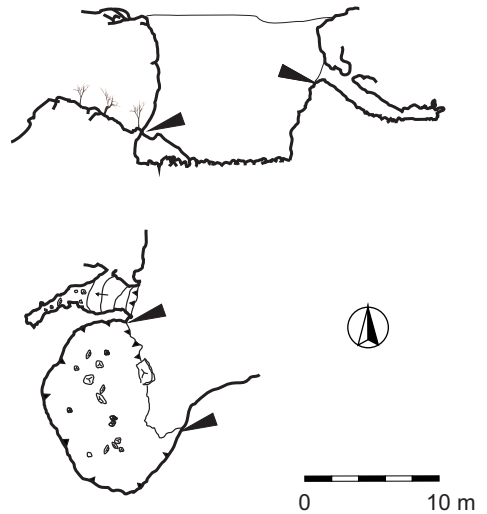
Goveđa pečina

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Željezničar



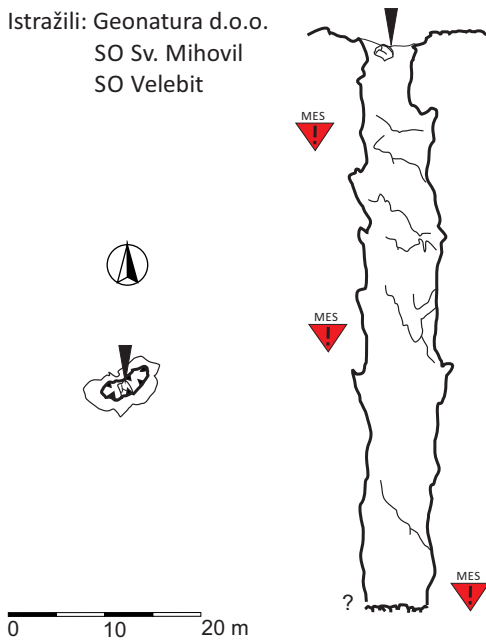
Jama kod Merdžan glave

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit



Jama na Begovištu

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit

SO Željezničar



Jama na Grabovoj kosi

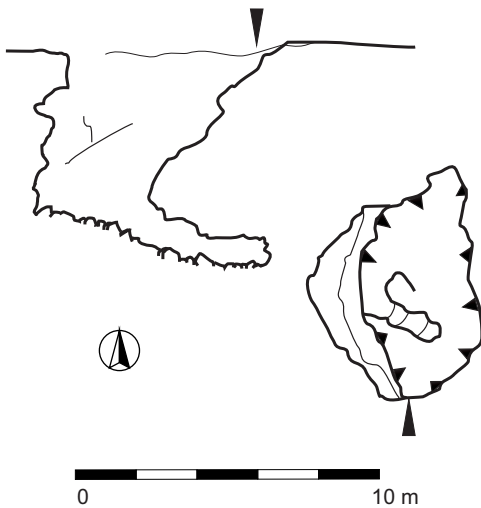
Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit

SO Željezničar



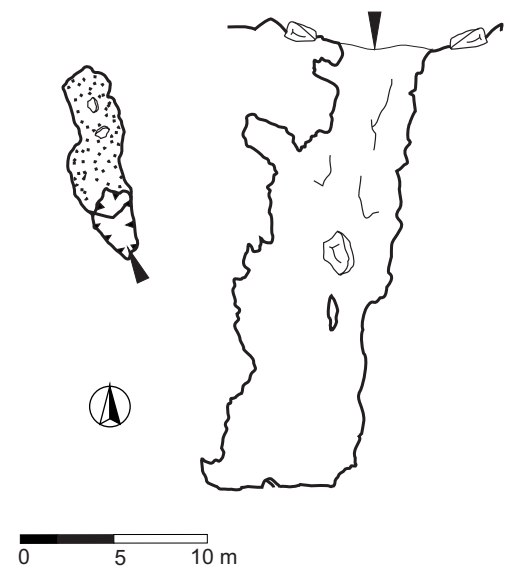
Jama na Ljusovači

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit



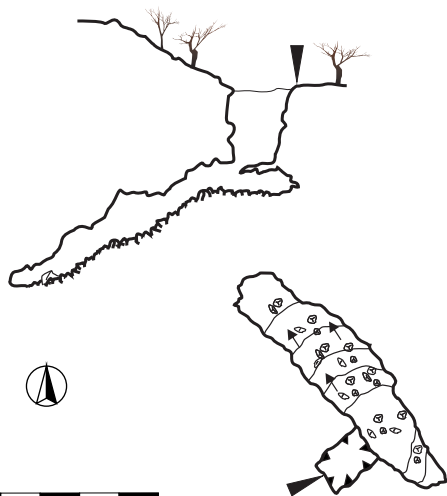
Jama na Sjenokosu I

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit



0 10 m

Jama na Sjenokosu II

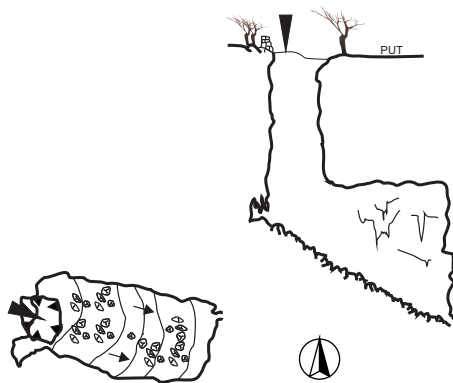
Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Velebit

SO Željezničar



0 5 m

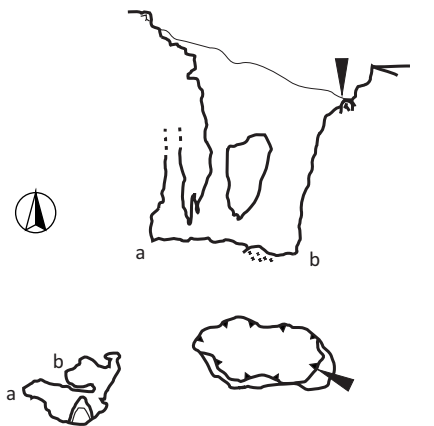
Jama pod Liscem

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Željezničar



0 20 m

Jama na Tornjaku

Topo. snimio: G. Rnjak

Istražili: Geonatura d.o.o.

SO Sv. Mihovil

SO Željezničar



0 10 m

Slika 4. Jama
na Svetoj gori I
Autor: Goran Rnjak



Jama na Sjenokosu I nalazi se na području Sjenokosa, na padinama Veleži. Duboka je 10 i duga 22 metra, a dno jame prekriveno je kršjem. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Jama je istražena u studenom 2014., a na ulaz je postavljena pločica 03-0481.

Jama na Sjenokosu II nalazi se nedaleko prethodno opisane jame. Ulaz u nju promjera je 1 m, a nalazi se odmah uz put koji vodi do obližnjih koliba. Nakon ulazne vertikale se dolazi na sipar kojim se spušta do dna. Na dnu je uska pukotina s malom perspektivom daljnjeg širenja. Jama je duboka 6 m i duga 9 m, a istražena je u prosincu 2014.

Jama pod Liscem nalazi se podno brda Lisca na padinama Veleži. Prema morfologiji se radi o jednostavnoj jami dubine 21 m i duljine 34 m, na čijem se dnu veći dio godine zadržava snijeg. Ulaz u jamu je velik, dimenzija 10 × 20 m. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Jama je istražena 22. svibnja 2015.

Jama na Toranjku nalazi se kod sela Dobrča, na predjelu zvanom Toranjak. Ulaz u jamu nalazi se između kamenih blokova okruženim niskim

raslinjem. Duboka je 20 i duga 37 metara. Nakon ulazne vertikale duboke 10 m dolazi se na sipar koji se strmo spušta do dna. Na dnu je uska, neprolazna pukotina iz koje struji zrak i kroz koju lete šišmiši. Suženje je dugo 1 m, nakon čega se širi u veći prostor. Jama je istražena u srpnju 2014., a na ulaz je postavljena pločica 03-0470.

Jama na Vlakama nalazi se na području Gornjih Gnojnica. Jednostavne je morfologije, dubine 19 m i duljine 43 m. Ima dva jamska ulaza dimenzija 1 × 0,5 m. Nakon ulaza podzemni prostor otvara se u prostranu dvoranu. Dno jame prekriveno je kamenim kršjem i guanom (izmetom šišmiša). Perspektiva za daljnje istraživanje jame ne postoji. Jama je istražena 27. ožujka 2014.

Jama Rioč nalazi se na području sela Kokorina, na obronku brda Rijoča, nedaleko od kuća u selu. Ulaz je špiljski, obrastao u kupinu. Špiljski kanal pruža se u duljinu od 10 m, nakon čega se počinje strmo spuštati u dubinu. Na mjestu gdje špilja prelazi u jamu nalazi se stalagmat koji, prema lokalnoj legendi, drži cijelu jamu i brdo da se ne uruši. (Naravno, to nije točno, ali vjerovanje je puno jače.)

Jama se koso spušta do dubine od 41 m gdje staje na siparu zatrpanom smećem. Ukupna duljina ovog objekta je 75 m, a perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Jama je istražena u listopadu 2014., a na ulaz je postavljena pločica s oznakom 03-0478.

Jama na Svetoj gori I ima ulaznu vertikalu visoku 10 m, nakon čega se ulazi u dvoranu. Iz nje se odvaja bočni kanal koji se nakon 6 m horizontale, strmo uspinje i staje. Dno dvorane prekriveno je kršjem, a perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Jama je duboka 18 m, a duga je 58 m. Jama je istražena u travnju 2014., a na ulaz je postavljena pločica 03-0488 (Slika 4).

Jama na Svetoj gori II (Golubinka) nalazi se oko 50 m istočno od vrha Svete gore iznad sela Dobrča. Duboka je 149 i duga 235 m, a pruža se u smjeru S-J. Ima jamski ulaz dimenzija 10 × 5 m. Na 50 m dubine podzemni prostor se širi i spaja s još jednim vertikalnim kanalom bez otvora na površini, koji se pruža 20-30 m u smjeru juga u odnosu na postojeći ulaz u jamu. Na 100 m dubine nalazi se prostrana dvorana (30 × 30 m) prekrivena kamenim kršjem. Iz te dvorane ulazi se u nastavak jame kroz vertikalno okno dimenzija 1 × 1,5 m te se nakon 10 m ulazi u zasigani prostor kojim se nastavlja niz zasigani saljev dalje u dubinu. Istraživanje je završeno na zasiganom saljevu gdje je za prolaz u dubinu potrebno proširiti prolaz među sigama. Veliki problem, kao i za brojne druge speleološke objekte na istraživanom području, predstavljaju MES odbačena u jamu, a koja se nalaze u manjem broju već na prvoj polici na 40 m dubine te u puno većem broju u dvorani na 100 m dubine. MES često nisu jasno vidljiva jer su pomiješana s kamenim kršjem ili izmetom golubova koji nastanjuju jamu. Upravo iz tog razloga potreban je izniman oprez prilikom daljnjih istraživanja jame. Perspektive za istraživanje su brojne, a najznačajnije su na samom dnu, gdje je za prolaz dalje potreban minimalan rad te u paralelnom kanalu, u penju na oko 50 m dubine. Na temelju morfologije jame i količine vode zabilježene u jezeru u dvorani te na njenom dnu, moguće je zaključiti da ima funkciju kolektora procjedne vode za područje vršnog dijela Svete gore. Jama je istraživana u travnju i prosincu 2014. te u siječnju 2015.

Jama na Svetoj gori III jednostavan je speleološki objekt dubine 10 m. Istražena je u rujnu 2014. Sastoji se od jedne vertikale i nema perspektivu za daljnje istraživanje.

Jama na Svetoj gori IV duboka je 9 m i sastoji se od jedne vertikale. Istražena je u siječnju 2015.

Jama na Svetoj gori V duboka je 7 i duga 10 m. Nema perspektive za daljnje istraživanje. Istražena je u siječnju 2015.

Pećina na Svetoj gori nalazi se ispod samog vrha. Po svojim karakteristikama mogla bi se svrstati u jamu. Za vrijeme istraživanja služila nam je kao sklonište prilikom istraživanja okolnih jama. Duboka je 8 m i duga 12 m. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Na ulaz je postavljena oznaka 03-0489.

Jama u Muratovoj ogradi nalazi se na padinama Veleži u bukovom šumarku. Duboka je 9 m i duga 11 m. Pukotinskog je oblika i bez perspektive za daljnje istraživanje. Istražena je u svibnju 2014.

Medvjeđa jama (Međeđa jama) nalazi se na padinama Veleži i objekt je s najvišom nadmorskom visinom ulaza ovog istraživanja. U ulaznim dijelovima jame stijena je potpuno razlomljena kao posljedica djelovanja snijega i leda. Sastoji se od jedne vertikale duboke 24 m nakon koje jama staje u uskoj pukotini. Perspektiva za daljnje napredovanje je minimalna. Istražena je u svibnju 2014.

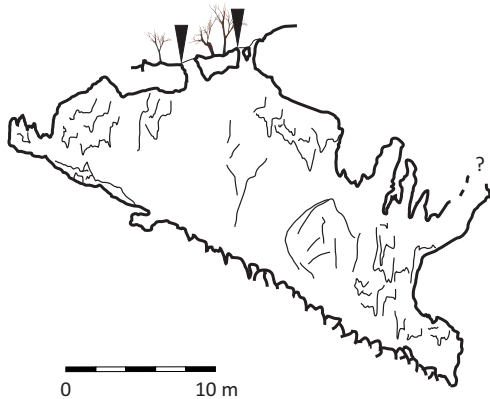
Jama 4/5 nalazi se na padinama Veleži, na području Lisca. Ulaz u nju je između stijena u rubnom dijelu ograde koja se obrađuje. Duboka je 10 m i nema perspektive za daljnje istraživanje. Istražena je i nacrtana u svibnju 2014.

Pećina Golovranjka nalazi se na padinama Veleži. Jednostavan je speleološki objekt koji je služio za sklanjanje stoke. Na ulazu u špilju izrađen je suhozid. Duga je 10 m i nema perspektivu za daljnje istraživanje. U špilji je pronađena nova vrsta pauka pa se Golovranjka smatra i tipskim lokalitetom. Vrsta *Lepthyphantes notabilis* iz ove pećine nova je vrsta za Bosnu i Hercegovinu i nova pećinska vrsta za Balkan.

Pećina kod majdana na Durmiševcu nalazi se na padinama Veleži, na području Durmiševca, kod kamenoloma (majdana). Ulaz u špilju je jamski, međutim, odmah se ulazi u špiljski kanal dug 16 m. Kanal je širok i visok 1-4 m, a na dnu je prekriven kršjem. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji.

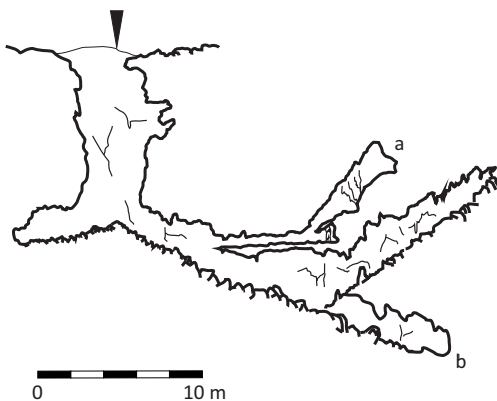
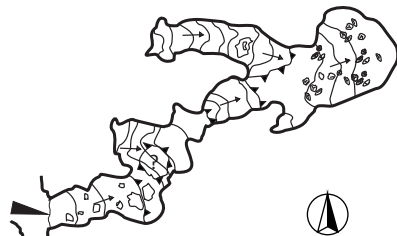
Jama na Vlakama

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SOSv. Mihovil
 SO Velebit



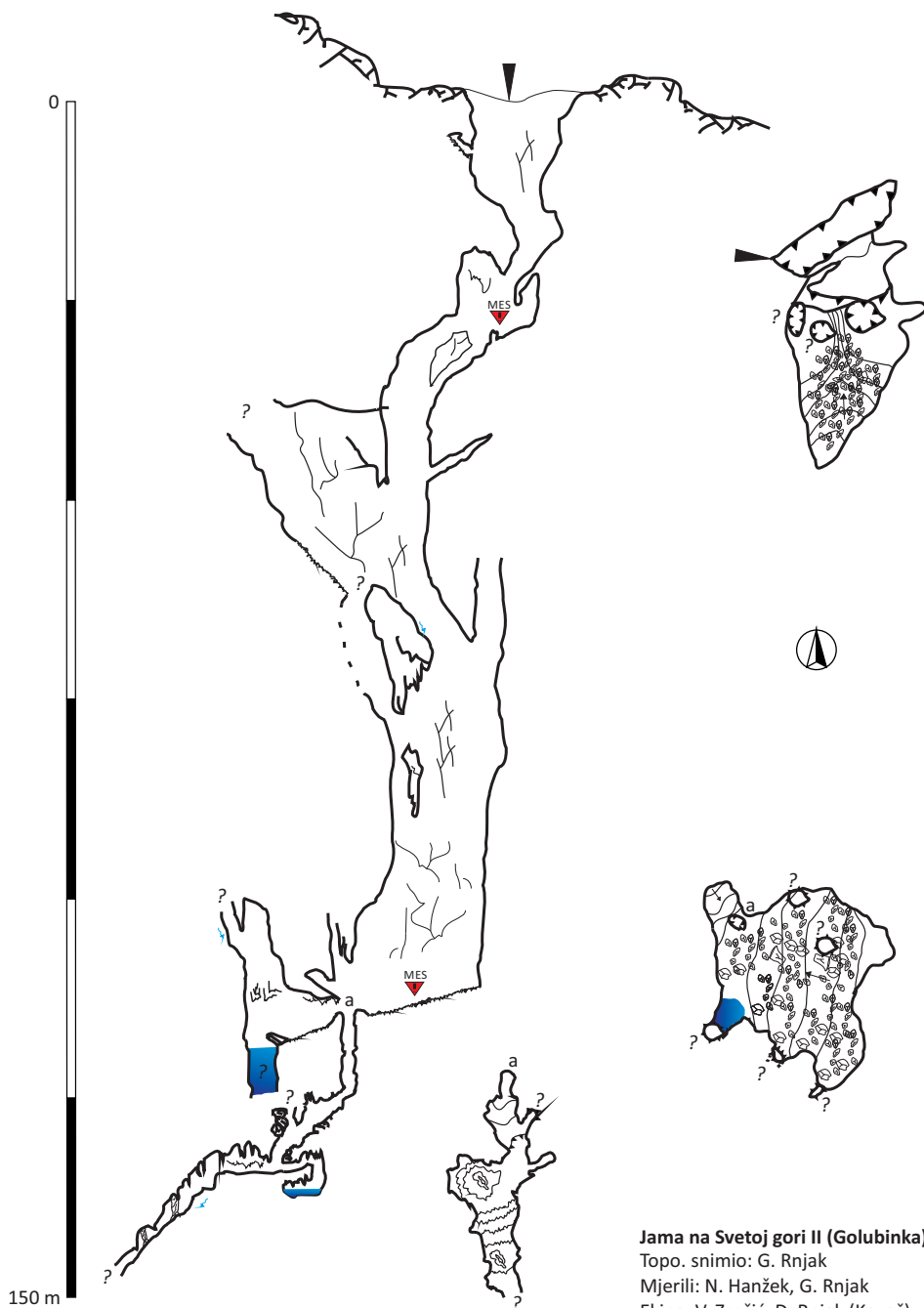
Jama Rijoč

Topo. snimili: G. Rnjak i V. Zrnčić
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SOSv. Mihovil
 SO Velebit
 SO Željezničar



Jama na Svetoj gori I

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SOSv. Mihovil
 SO Velebit



Jama na Svetoj gori II (Golubinka)

Topo. snimio: G. Rnjak

Mjerali: N. Hanžek, G. Rnjak

Ekipa: V. Zrnčić, D. Rnjak (Kovač),

N. Hanžek, G. Rnjak

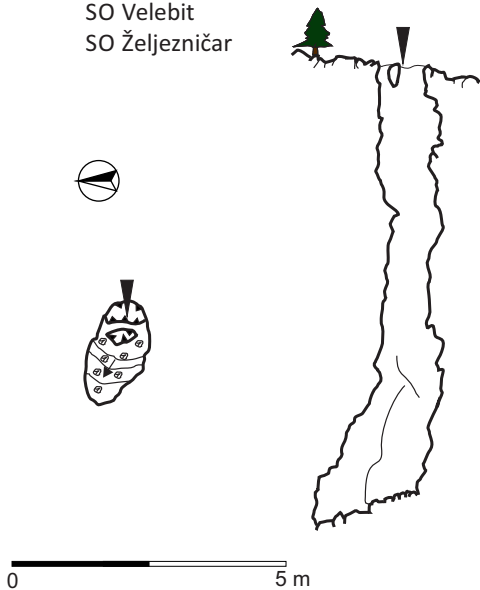
Datum: 15. 4. 2014., 2. 12. 2014., 23. 1. 2015.

Istražili: Geonatura, SO Sv. Mihovil,

SO Velebit, SO Željezničar

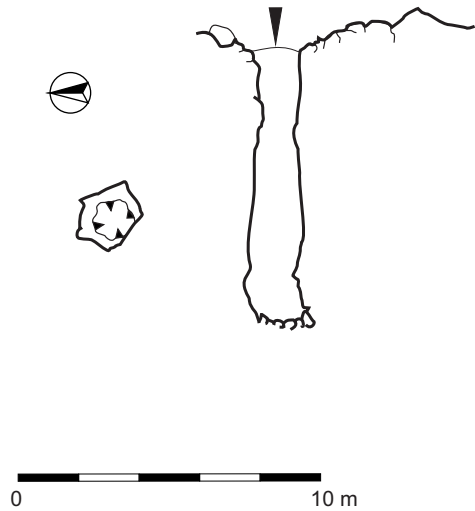
Jama na Svetoj gori III

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Velebit
 SO Željezničar



Jama na Svetoj gori IV

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Željezničar



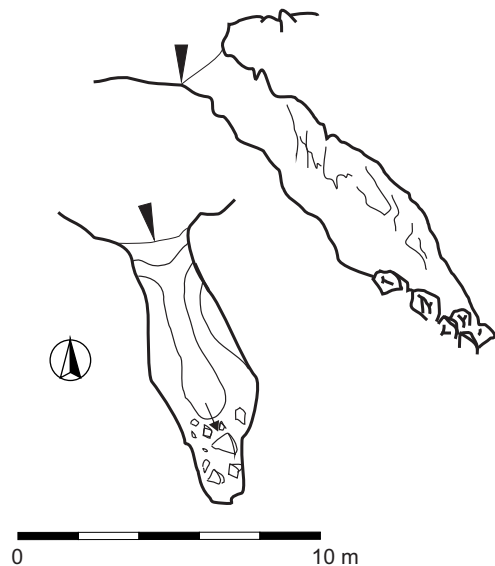
Jama na Svetoj gori V

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Željezničar



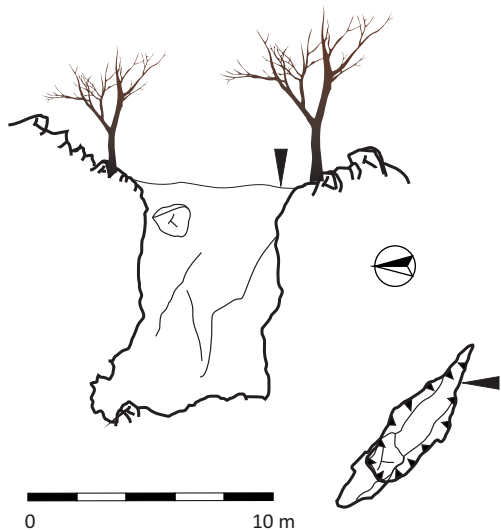
Pećina na Svetoj gori

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Velebit



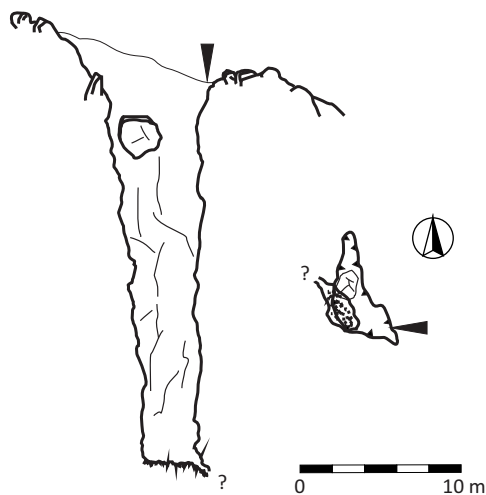
Jama u Muratovoj ogradi

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Željezničar



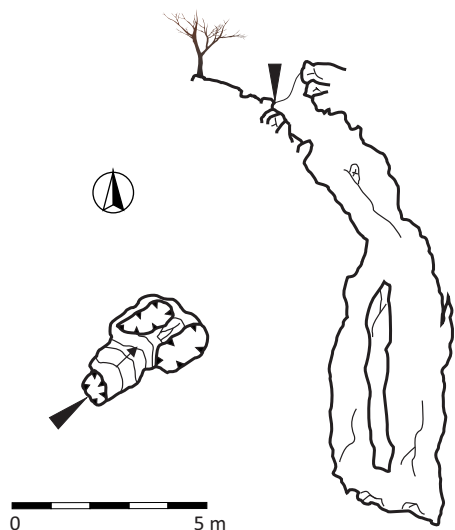
Medvjeđa jama (Međeđa jama)

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Željezničar



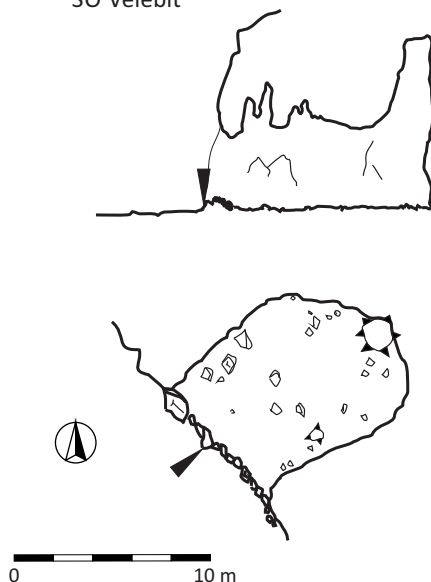
Jama 4/5

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Željezničar



Pećina Golovranjka

Topo. snimio: G. Rnjak
 Istražili: Geonatura d.o.o.
 SO Sv. Mihovil
 SO Velebit





Slika 5. Pećina Prosečenica
Autor: Goran Rnjak

Pećina na Okolištu nalazi se na području Šipovca. Špilja ima nizak ulaz, nakon kojeg se ulazi u dvoranu dimenzija 10×6 m i visine 2 m. Perspektiva za daljnje istraživanje ne postoji. Na ulaz je postavljena pločica 03-0482.

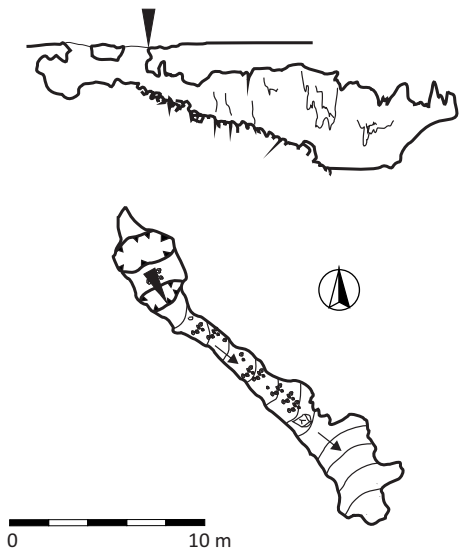
Petrina se nalazi na području Banjdola, u predjelu zvanom Grabovine. Kao i u cjelokupnom okolnom području, oko špilje raste nisko raslinje u fazi sukcesije. U prošlosti su je dosta koristili pastiri pa je ulaz sa sjeverne strane uređen za jednostavniji ulazak ljudi i stoke. Ulazni dio špilje obrastao je niskim raslinjem, a nakon toga se ulazi u prostrani špiljski kanal čije je dno prekriveno kršjem i zemljom. Duga je 49 m i duboka 14 m. Špilja je istražena u kolovozu 2014. Perspektive za daljnje istraživanje ne postoje.

Jama kod grčkih bunara nalazi se na padinama Veleži, u blizini kamenom obzidanih bunara za napajanje stoke. Na ulazu u jamu nalazi se par velikih blokova koji sprječavaju upadanje stoke. Duboka je 8, a duga 12 metara. Nema perspektivu za daljnje istraživanje.

Pećina Prosečenica duljine je 347 metra, dubine 42 m i pruža se u smjeru JI - SZ. U ulaznom amfiteatru nalazi se i lijevi odvojak u koji se ulazi kroz nizak i uzak prolaz na siparu. Nakon sipara dolazi se u dvoranu dimenzija 10×20 m i visoku od 1 - 3 m. Oko 50 m od ulaza nalazi se desni odvojak u kanal koji se strmo uspinje i završava nakon 20 m. Prvih 166 m špilje lako je prohodno i do nedavno je to bio jedini poznati dio. Nakon 166 m špiljskog kanala nalazi se suženje duljine 4 m, nakon čega slijedi nastavak kanala prosječne širine 4-5 m, visine 3-5 m i duljine 181 m. Suženje je teško prolazno i moguće isključivo za speleologe sitnije građe. Ipak, zbog zaštite špilje i šišmiša koji žive u njoj te sprječavanja odlamanja špiljskih ukrasa ne preporuča se širenje suženja. Već nakon suženja špilja je bogato ukrašena brojnim stalaktitima, stalagmitima, stalaktatima, saljevima i jezerima. Pred kraj špilje nalazi se saljev koji je tehnički ispenjan. Slijedi visoka i prostrana dvorana iz koje nije uočen prolaz dalje. Mogućnost nastavka istraživanja ostaje jedino u tehničkom penjanju visokog dimnjaka na kraju špilje. Na ulazu u špilju izrađeno

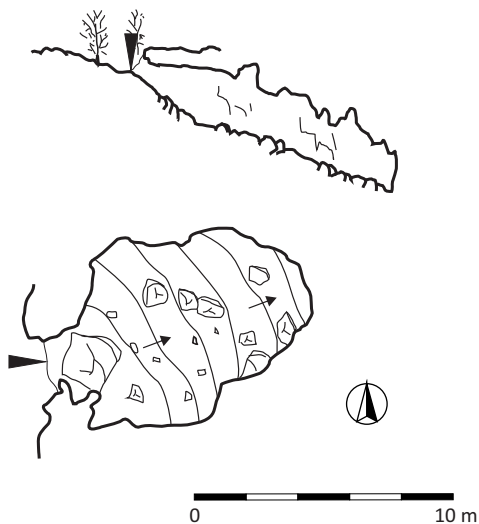
Pećina kod majdana na Durmiševcu

Topo. snimio: G. Rnjak
Istražili: Geonatura d.o.o.
SO Sv. Mihovil



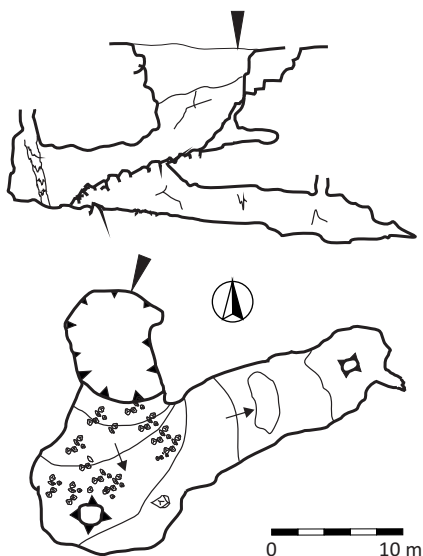
Pećina na Okolištu

Topo. snimio: G. Rnjak
Istražili: Geonatura d.o.o.
SO Sv. Mihovil
SO Velebit



Pećina Petrina

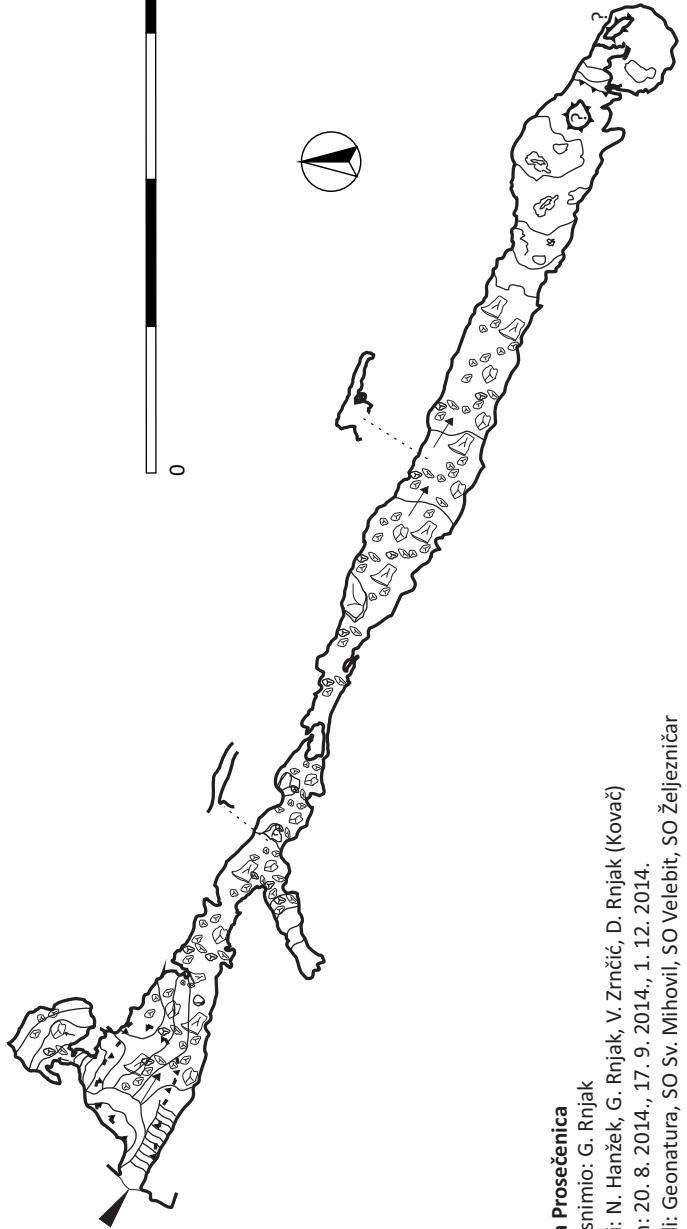
Topo. snimio: G. Rnjak
Istražili: Geonatura d.o.o.
SO Sv. Mihovil
SO Željezničar



Jama kod grčkih bunara

Topo. snimio: G. Rnjak
Istražili: Geonatura d.o.o.
SO Sv. Mihovil
SO Velebit





Pečina Prosečenica

Topo. snimio: G. Rnjak

Mjerili: N. Hanžek, G. Rnjak, V. Zrnčić, D. Rnjak (Kovač)

Datum: 20. 8. 2014., 17. 9. 2014., 1. 12. 2014.

Istražili: Geonatura, SO Sv. Mihovil, SO Velebit, SO Željezničar

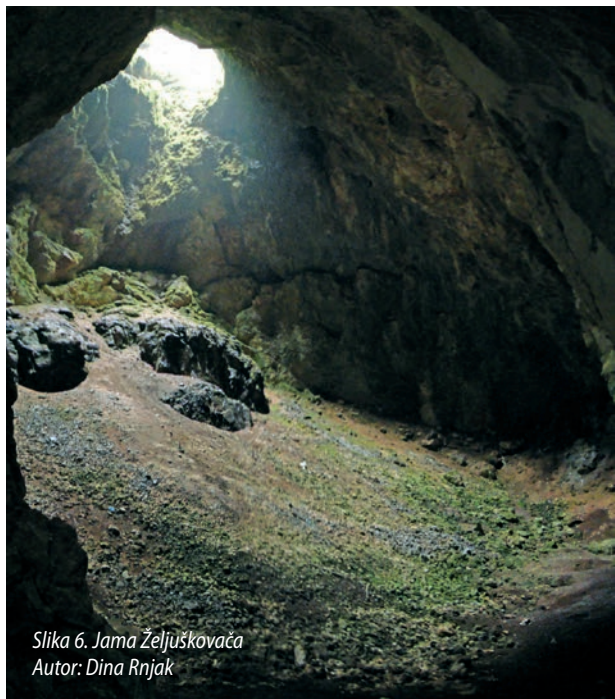
je kameno stubište, a ulaz u špiljski kanal pregrađen je kamenim suhozidom. Špilja je u prošlosti puno korištena, o čemu svjedoče brojna vatrišta, natpisi po zidovima i tragovi stoke. Nalazi se na južnoj padini brda Rijoča, nedaleko od križanja ceste Podveležje – Mostar – Nevesinje. Pored speleoloških i arheoloških vrijednosti, Prosečenica je i važno prebivalište više vrsta šišmiša. Nažalost, u ulaznom dijelu špilje ima i MES-a iako su pirotehničari dolazili i dio odstranili. Špilja je istraživana u kolovozu, rujnu i prosincu 2014. Na ulaz je postavljena pločica s oznakom 03-0476 (Slika 5).

Jama Golubinka nalazi se u blizini ceste na području sela Banjdola. Zahvaljujući jednostavnom pristupu i blizini prometnice u jamu se učestalo odlaže otpad. Istraživanje je provedeno do dubine od oko 40 m, međutim, dalje se nije istraživalo zbog sigurnosti istraživačke ekipe. Perspektiva za daljnje napredovanje u ovoj jami svakako postoji. Jamu su također istraživali speleolozi iz Mostara.

Jama Željuškovača dubine je 90 m, a dimenzije ulaza su 10×10 m. Nalazi se na području sela Banjdola na predjelu zvanom Grabovine. Jamu čini dvorana tlocrtnih dimenzija 50×80 m. Iz dvorane se preko 5 m visokog penja ulazi u horizontalan kanal dug oko 30 m, iz kojeg se ulazi u još jednu vertikalu u kojoj postoji izgledna perspektiva za nastavak istraživanja. Prva istraživanja ove jame provedena su još 1909., o čemu svjedoče natpisi na zidovima u dvorani na 90 m dubine. U novije vrijeme jamu su 2014. istraživali članovi Interventne spasilačke službe – Mostar i Speleološkog društva Herceg iz Mostara. Nacrt jame nije izrađen te to svakako ostaje zadaća budućim istraživačima (Slika 6).

Zaključak

Unatoč brojnim istraženim špiljama i jamama na području Podveležja i padinama Veleži može se slobodno reći da je ovo tek početak. Cjelokupno područje je speleološki potpuno novo i neistraženo pa je razumno očekivati da će se broj novih objekata s vremenom povećavati bude li novih istraživanja. Za vrijeme istraživanja 2014.-2015. prikupljeni su podatci i o brojnim objektima na padinama Veleži, no nisu istraživani zbog otežanog pristupa i zahtjevne logistike. Na topografskim



Slika 6. Jama Željuškovača
Autor: Dina Rnjak

kartama su, na višim nadmorskim visinama Veleži, također naznačeni brojni jamski ulazi pa se može očekivati postojanje značajnijih speleoloških objekata s obzirom na nadmorsku visinu tih ulaza.

Jame Golubinka na Svetigori i Željuškovača još uvijek imaju velike perspektive za nastavak istraživanja, a ne treba zanemariti ni pećinu Prosečenicu.

Biospeleološko poznavanje cjelokupnog područja također je zanemarivo pa su velike mogućnosti otkrivanja novih vrsta. Uzevši u obzir da su u polju i jaka krška vrela, među kojima je svakako najznačajnije vrelo Bune u Blagaju, područje Veleži je i hidrogeološki zanimljivo.

Sukladno brojnim istraživačkim mogućnostima koje ovo područje nudi, može se zaključiti da je za budućnost potrebno samo odvojiti snagu i vrijeme za istraživanje i obrađivanje podataka.

Na žalost, veliku nepriliku prilikom kretanja po terenu i istraživanju speleoloških objekata predstavljaju brojna minsko-eksplozivna sredstva zaostala i odbačena nakon rata. Stoga je potrebno prije istraživanja dobro proučiti karte minski zagađenih područja i konzultirati se sa speleolozima i domicilnim stanovništvom koji područje poznaju.

Zahvale

U pronalasku brojnih speleoloških objekata pomogli su nam Ismet Stranjak i Zuja iz Podveleži. Podatke o istraživanju jame Željuškovače i Golubinjke dali su nam Mihovil Čuljak i Žana Marjanović iz SD-a Herceg i Hercegovačke gorske službe spašavanja iz Mostara. U speleološkim istraživanjima sudjelovale su Vida Zrnčić i Dina Rnjak (Kovač) koje su uvelike pridonijele poznavanju speleoloških objekata na ovom području. Ovim putem se svima zahvaljujemo za uloženi trud, vrijeme i ustupljene podatke.

Literatura

- Kanaet, T. (1955): Podveležje i Podvelešci. Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 278 str.

Speleologic explorations of the Velež mountain and Podveležje plateau

Podveležje is a typical karst plateau on the sunny side of Velež mountain, stretching in

NW - SE direction in length of about 21 km. It is located in Bosnia and Herzegovina, as part of Herzegovina-Neretva Canton, near Mostar. A total of 31 speleological objects were investigated, 21 pits and 10 caves. The longest and most complex explored cave is Prosečenica (347 m long). The deepest caves are *Golubinka* on Svetigora / *Pit on Svetigora II* (149 m) and *Željuškovača* (90 m). Both pits and Prosečenica cave have perspectives for further exploration. Considering the configuration and morphology of the terrain, geological base and a large number of caves, there is a great potential for finding more. During the research, information was gathered on other caves, but they were not explored due to the complexity of access and more demanding logistics. The major problem in the exploration were numerous mines and explosives left behind and abandoned after the war.